

Sygn. akt V CK 129/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 września 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Lech Walentynowicz (przewodniczący)

SSN Gerard Bieniek

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "O.(...)" Spółki z o.o. w W.

przeciwko R. K., M. R. i W. M.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 21 września 2005 r., kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 29 września 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala kasację; zasądza od powódki na rzecz każdego z pozwanych po 3.600 zł (trzy tysiące sześćset) tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 29 września 2004 r. oddalił apelację powodowej spółki z o.o. „O.(...)” w W. od wyroku Sądu Okręgowego w K., którym ten Sąd oddalił żądanie powódki zasądzenia solidarnie od pozwanych R. K. i M. R., członków zarządu spółki z o.o. „I.(...)” w K., kwoty 271006,26 zł z odsetkami oraz od pozwanego W. M., prezesa zarządu P.(...) „L.(...)” S.A., kwoty 202573,19 zł z odsetkami.

Sąd Apelacyjny przyjął następujące okoliczności faktyczne:

Powodowej Spółce przysługiwała w stosunku do spółki z o.o. „I.(...)” w K. wierzytelność z tytułu dokonanej wymiany urządzeń dźwigowych w łącznej kwocie 271006,29 zł (202573,19 zł – należność główna; 68433,10 zł – skapitalizowane odsetki). W dniu 2 listopada 2000 r. doszło do zawarcia umowy, mocą której P.(...) „L.(...)” S.A. w C. nabyła przedsiębiorstwo spółki „I.(...)”.

Postanowieniem z dnia 18 maja 2001 r. Sąd Rejonowy w K. ogłosił upadłość spółki z o.o. „I.(...)” w K.. Syndyk masy upadłości powiadomił pełnomocnika powódki w piśmie z dnia 18 czerwca 2001 r., że zgłoszenie do masy upadłości wierzytelności o niespełnione przez upadłego świadczenie z tytułu dokonanej wymiany urządzeń dźwigowych powinno nastąpić w trybie art. 150 i nast. prawa upadłościowego. Powódka czynności takiej nie podjęła.

Sąd Okręgowy w C. nakazem zapłaty z dnia 3 sierpnia 2001 r. zasądził od spółki „L.(...)” na rzecz powodowej Spółki kwotę 202.573,19 zł z ustawowymi odsetkami. Powódka nie przedłożyła stwierdzenia prawomocności tego nakazu.

Sąd Rejonowy w C. w dniu 12 lipca 2001 r. dokonał otwarcia postępowania układowego P.(...) „L.(...)” S.A. w C., a później zatwierdził układ Spółki z jej wierzycielami. Wierzytelność objęta nakazem zapłaty z dnia 3 sierpnia 2001 r. została umieszczona na liście wierzytelności. Pierwsza rata spłaty tej wierzytelności nastąpiła w grudniu 2002 r.

Na gruncie tych ustaleń Sąd Apelacyjny stwierdził, że powódka nie posiada tytułu egzekucyjnego przeciwko spółce „I.(...)”. Ponadto, że powódka nie wykazała, iż przez zaniechanie pozwanych R. K. i M. R. zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki z o.o. „I.(...)” poniosła szkodę w rozumieniu art. 299 k.s.h., bądź art. 17¹ prawa upadłościowego (rozp. Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. – jedn. tekst: Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.). Każda zaś z tych okoliczności z osobna uzasadnia oddalenie powództwa, a tym samym apelacji w stosunku do pozwanych R. K. i M. R.

Sąd Apelacyjny podzielił także pogląd Sądu Okręgowego, że brak jest podstaw do uwzględnienia powództwa w stosunku do pozwanego W. M. W ocenie tego Sądu powódka nie wykazała przesłanek z art. 415 k.c., w szczególności zaś, iż poniosła szkodę wskutek nabycia przez P.(...) „L.(...)” S.A. w C., której prezesem zarządu był ten pozwany, przedsiębiorstwa spółki „I.(...)”.

Kasacja powódki - oparta na obu podstawach z art. 393¹ k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 299 k.s.h., art. 17¹ prawa upadłościowego (rozp. Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. – jedn. tekst: Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.), art. 336 k.c. oraz art. 187 k.p.c., i zmierza do uchylenia zaskarżonego i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie trzeba zauważyć, że przepisy art. 299 k.s.h. i art. 17¹ prawa upadłościowego stanowią w pełni niezależne, odrębne podstawy dochodzenia roszczeń przez wierzycieli spółki, stanowiące alternatywną dodatkową ochronę wierzyciela spółki, którego wierzytelności nie zostały przez spółkę zaspokojone. Prawo wyboru jednej z powyższych podstaw dochodzenia wierzytelności nie zaspokojonych przez spółkę przysługuje wyłącznie wierzycielowi.

Na wierzycielu domagającym się na podstawie art. 17¹ prawa upadłościowego wynagrodzenia szkody wyrządzonej mu przez niewykonanie obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości spoczywa ciężar dowodu dwóch przesłanek odpowiedzialności członków zarządu, tj. szkody i związku przyczynowego.

Wierzyciel dochodzący na podstawie art. 299 k.s.h. od członków zarządu swych nie wyegzekwowanych roszczeń względem spółki korzysta natomiast z ustawowego domniemania m. in. szkody i musi wykazać jedynie fakt bezskuteczności egzekucji w stosunku do spółki.

Odnosząc się do zarzutów kasacji naruszenia art. 299 k.s.h., nie można podzielić poglądu skarżącej, że brak jest przeszkód proceduralnych do tego, aby wierzyciel w procesie przeciwko członkowi zarządu spółki (art. 299 k.s.h.) wykazywał istnienie względem niego odpowiedzialności spółki, jeżeli uprzednio tej spółki nie pozywał.

W judykaturze ugruntowany jest pogląd, że wierzyciel powołujący się na bezskuteczność egzekucji przeciwko spółce z ograniczoną odpowiedzialnością nie może pozwać członka zarządu tej spółki na podstawie art. 298 § 1 kodeksu handlowego (obecnie art. 299 k.s.h.) bez uprzedniego uzyskania tytułu egzekucyjnego przeciwko spółce (por. powołaną przez sądy niższej instancji uchwałę SN z dnia 15 czerwca 1999 r., III CZP 10/99 OSNC 1999/12/203).

Sąd Najwyższy w tym orzeczeniu wskazał m. in, że wprowadzie stwierdzenie istnienia zobowiązania nie należy do kwestii prejudycjalnych, których rozstrzygnięcie nie może nastąpić w postępowaniu mającym rozstrzygnąć o odpowiedzialności z tego wynikającej, jednakże ta oczywista reguła znajduje zastosowanie w sytuacjach, gdy

rozstrzygnięciem o żądaniu pozwu, a wcześniej – o przesłankach warunkujących zasadność tego żądania, objęte są strony tego samego toczącego się postępowania. Tymczasem, nie jest możliwe pozwanie przez wierzyciela członków zarządu spółki na podstawie art. 298 § 1 k.h. i jednocześnie pozwanie samej spółki, gdyż nie zachodzą niezbędne do tego przesłanki współuczestnictwa materialnego, ani nawet współuczestnictwa formalnego tych osób (art. 72 § 1 k.p.c.).

W takiej więc sytuacji, kiedy istnieją materialnoprawne przeszkody do jednoczesnego rozstrzygnięcia o odpowiedzialności członków zarządu spółki z o.o. z art. 298 § 1 k.h. i o odpowiedzialności spółki za jej zobowiązanie wobec wierzyciela, to również nie może wchodzić w rachubę możliwość rozstrzygnięcia w procesie przeciwko członkom zarządu spółki o istnieniu zobowiązania spółki; stanowiłoby to nie tylko odwrócenie przyjętego w art. 298 § 1 k.h. porządku rzeczy, zgodnie z którym za zobowiązanie odpowiada, przede wszystkim, podmiot, który je zaciągnął, ale byłoby to też rozstrzygnięcie o stosunku prawnym między dwoma partnerami, tj. wierzycielem i spółką, z których jeden (tj. spółka) jako strona w tym postępowaniu by nie występował. Rozstrzygnięcie tego rodzaju nie miałoby ani waloru rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.), ani mocy wiążącej przewidzianej w art. 365 k.p.c., i jako takie nie mogłoby stanowić podstawy oceny, że przesłanka istnienia zobowiązania spółki została wykazana.

Przytoczone stanowisko jest prezentowane również w doktrynie prawniczej; także skład Sądu Najwyższego orzekający w niniejszej sprawie uważa to stanowisko za prawidłowe.

Zatem, pozwanie R. K. i M. R., członków zarządu spółki „I.(...)”, na podstawie art. 298 § 1 kodeksu handlowego bez uprzedniego uzyskania tytułu egzekucyjnego przeciwko tej spółce nie spełnia zadość przesłankom, od których istnienia art. art. 299 k.s.h. uzależnia możliwość poszukiwania wynagrodzenia za szkodę, wskutek czego pozostałe zarzuty kasacji naruszenia tego przepisu nie mogą mieć znaczenia, jako bezprzedmiotowe.

W związku ze stanowiskiem skarżącej, że zaniechanie w okolicznościach sprawy zgłoszenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym spółki z o.o. „I.(...)” nie rzutuje na zasadność jej żądania zarówno na gruncie art. 299 k.s.h., jak i na gruncie art. 17¹ prawa upadłościowego, trzeba zauważyć, iż stosownie do przepisów art. 161-165 tego prawa wierzytelność nie wynikająca z prawomocnego orzeczenia podlega ocenie sędziego komisarza lub sądu, wyrażanej w formie postanowienia w postępowaniu z udziałem obydwu stron stosunku prawnego, z którego wierzytelność wynikła. Przesądza

to o charakterze czynności uznania wierzytelności jako mającej charakter orzeczenia rozstrzygającego o istnieniu zobowiązania upadłego wobec wierzyciela. W rezultacie także w postępowaniu upadłościowym wykazywanie dochodzonej wierzytelności ze skutkiem wiążącym strony następuje za pomocą orzeczenia sądu, które stanowi podstawę zaspokojenia wierzyciela z masy upadłości, stosownie do ustalonej listy wierzytelności, a w części niezrealizowanej stanowi o powstaniu tytułu egzekucyjnego przeciwko upadłemu - art. 170 § 1 prawa upadłościowego. A zatem wierzyciel zgłaszający się do postępowania upadłościowego nie musi wprowadzić legitymować się tytułem egzekucyjnym, ale musi wykazać istnienie swojej wierzytelności w sposób charakterystyczny dla dochodzenia roszczeń w postępowaniu procesowym. Umorzenie zaś postępowania upadłościowego na mocy art. 218 § 1 pkt 1 prawa upadłościowego stanowi nie tylko dowód bezskuteczności egzekucji ale, w razie ustalenia listy wierzytelności, stanowi zarazem źródło pozyskania przez wierzyciela tytułu egzekucyjnego przeciwko upadłemu.

Stosownie do art. 17¹ prawa upadłościowego wynagrodzenia szkody wyrządzonej wierzycielowi przez niewykonanie obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości może domagać się każdy wierzyciel, jeśli wykaże, że przez zaniechanie zgłoszenia owego wniosku nastąpiło pogorszenie możliwości zaspokojenia z majątku spółki i wskutek tego wierzyciele przy podziale funduszy masy bądź nic nie otrzymali, bądź otrzymali mniej, niżby na nich przypadło, gdyby wniosek był zgłoszony w czasie właściwym, a od dłużnika nic nie można uzyskać. Tego jednak skarżąca, wskazując art. 17¹ prawa upadłościowego (a także art. 299 k.s.h.) jako podstawę odpowiedzialności pozwanych R. K., M. R. i W. M., nie udowodniła i nawet nie starała się tego udowodnić. Wychodziła bowiem z błędnego założenia, że szkoda na gruncie art. 17¹ prawa upadłościowego (a także art. 299 k.s.h.) oznacza istnienie po stronie wierzyciela niezaspokojonych przez spółkę zobowiązań. Przy takim zaś rozumieniu szkody jej brak oznaczałby po prostu nieistnienie niezaspokojonych roszczeń wobec spółki.

Pojęcie szkody w art. 17¹ prawa upadłościowego (a także w art. 299 k.s.h.) występuje w znaczeniu odbiegającym od klasycznej cywilistycznej definicji szkody rozumianej jako uszczerbek w prawnie chronionych dobrach (poszkodowanego), którego miarą jest różnica stanu tych dóbr z czasu poprzedzającego i następującego po zdarzeniu wywołującym szkodę. Należy je odnosić do stanu pogorszenia możliwości zaspokojenia wierzyciela z majątku spółki zaistniałego wskutek niezgłoszenia we właściwym czasie wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego. Celem

wykazania szkody wierzyciel musi zatem udowodnić, że w wyniku zaniechania zgłoszenia wniosku zmniejszył się majątek masy upadłości i wskutek tego w podziale funduszków masy nie otrzymał nic albo otrzymał mniej, niżby na niego przypadło, gdyby wniosek był zgłoszony we właściwym czasie (zob. orz. SN z dnia 9 września 1938 r., CI 213/38, OSN 1938, poz. 188). Szkoda może wynikać również stąd, iż wprawdzie majątek masy nie uległ zmniejszeniu, ale mniejsze zaspokojenie wierzyciela lub jego brak wynika z takich przyczyn, jak zwiększenie się ogólnej sumy wierzytelności zaspokajanych w upadłości albo ustanowienie zabezpieczeń na składnikach majątku dłużnika.

W rezultacie należało uznać, że wskutek zaniechania skarżącej wykazania tak rozumianej szkody, jednej z przesłanek, od których istnienia art. 17¹ prawa upadłościowego uzależnia możliwość poszukiwania wynagrodzenia za jej powstanie, pozostałe zarzuty kasacji naruszenia tego przepisu nie mogą mieć znaczenia, jako bezprzedmiotowe.

Z tych przyczyn orzeczono, jak w kasacji.